

Sygn. akt IV Ka 390/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 sierpnia 2014 roku.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim w IV Wydziale Karnym Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący SSO Tomasz Ignaczak (spr.)

Sędziowie SO Ireneusz Grodek

SO Agnieszka Szulc-Wroniszewska

Protokolant sekr. sądowy Dagmara Szczepanik

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Piotrkowie Trybunalskim Izabeli Stachowiak

po rozpoznaniu w dniu 26 sierpnia 2014 roku

sprawy **Z. M.**

oskarżonego z art.209§1 kk

z powodu apelacji wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Rejonowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 29 kwietnia 2014 roku sygn. akt VII K 985/13

na podstawie art.437§1 i 2 kpk, art.438 pkt 1 kpk, art.624§1 kpk

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchyla zawarty w punkcie 3 obowiązek spłaty zaległości alimentacyjnych w terminie 2 (dwóch) lat od daty uprawomocnienia się wyroku oraz eliminuje z podstawy prawnej zawartego w tym punkcie wyroku rozstrzygnięcia art.72§1 pkt 8 kk;

2. w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy;

3. zwalnia oskarżonego od wydatków poniesionych przez Skarb Państwa w postępowaniu odwoławczym.

Sygn. akt IV Ka 390 /14

UZASADNIENIE

Z. M. został oskarżony o to, że uporczywie uchylał się od ciężącego na nim obowiązku alimentacyjnego na rzecz córki M. M. (we wskazanych w zarzucie okresach i kwotach), przez co naraził ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, tj. o czyn z art. 209 § 1 kk.

Po rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2014 roku w sprawie sygn. akt VII K 985/13:

1. uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzuczonego mu czynu i za to na podstawie art. 209 § 1 kk wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności;

2. warunkowo zawiesił wykonanie tej kary na okres próby lat 2;
3. na podstawie art. 72 § 1 pkt 3 i 8 kk zobowiązał oskarżonego do bieżącego wykonywania obowiązku alimentacyjnego na rzecz córki M. M. oraz do spłaty zaległości alimentacyjnych w terminie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku;
4. orzekł o kosztach sądowych.

Powyższy wyrok został zaskarżony przez prokuratora.

Apelacja prokuratora zaskarżyła wyrok w na niekorzyść oskarżonego w zakresie orzeczonego wobec niego obowiązku spłaty zaległości alimentacyjnych w terminie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku. Zarzuciła wyrokowi obrazę przepisu prawa materialnego mającą wpływ na treść wyroku w postaci naruszenia art. 72 § 1 pkt 8 kk co miało wyrazić się w zobowiązaniu oskarżonego do spłaty zaległości alimentacyjnych w okresie próby, podczas gdy zdaniem prokuratora realizacja orzeczonego na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 kk obowiązku ma charakter nieterminowy.

W konkluzji prokurator wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie obowiązku spłaty zaległych świadczeń alimentacyjnych bez określania terminu realizacji tego obowiązku.

Na rozprawie apelacyjnej prokurator podtrzymał apelację i wnioski w niej zawarte.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja wywołała ten skutek, że wbrew intencji prokuratora spowodowała zmianę zaskarżonego wyroku na korzyść oskarżonego (na zasadzie art. 434 § 2 kpk).

Nie miał bowiem racji ani prokurator domagając się w trybie art. 335 kpk orzeczenia w trybie art. 71 § 1 pkt 8 kk zobowiązania oskarżonego do spłaty zaległości alimentacyjnych w okresie próby, ani Sąd Rejonowy nakładając na oskarżonego taki obowiązek, nie ma racji również apelant dostrzegając problem jedynie w tym, że Sąd Rejonowy określił termin wykonania tego obowiązku.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim stoi bowiem na stanowisku (podzielając poglądy wyrażane w doktrynie), że sprawcę przestępstwa z art. 209 § 1 kk można zobowiązać, w ramach orzeczenia o warunkowym zawieszeniu wykonania kary, jedynie do płacenia bieżących i przyszłych rat alimentacyjnych. Nie można jednak w oparciu o przepis art. 72 kk nałożyć na niego obowiązku wyrównania zaległych rat alimentacyjnych, do czego sprowadzało się w istocie wyeliminowane przez Sąd odwoławczy rozstrzygnięcie (por. poglądy prezentowane w komentarzach do art. 72 kk w: Kodeks Karny. Komentarz, red. prof. dr hab. Alicja Grześkowiak, prof. dr hab. Krzysztof Wiak, rok wydania: 2013, Wydawnictwo: C.H. Beck, wydanie: 2, opubl. Legalis; w: Kodeks karny. Część ogólna. Tom II. Komentarz do art. 32–116, red. dr Michał Królikowski, prof. dr hab. Robert Zabłocki, rok wydania: 2011, Wydawnictwo: C.H. Beck, Wydanie: 2, opubl. Legali; w: Kodeks karny. Komentarz, red. prof. dr hab. Ryszard Stefański, rok wydania: 2013, Wydawnictwo: C.H. Beck, wydanie: 7, opubl. Legalis oraz z odesłaniem do komentarza do art. 67 kk w: Zoll Andrzej (red.), Bogdan Grzegorz, Cwiakalski Zbigniew, Kardas Piotr, Majewski Jarosław, Raglewski Janusz, Szewczyk Maria, Wróbel Włodzimierz, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I. Komentarz do art. 1-116 k.k., Zakamycze, 2004, opubl. Lex)

Znaczenie językowe ustawowych znamion przestępstwa określonego w art. 209 § 1 kk nie pozostawia wątpliwości co do tego, że w ramach ogólnego przedmiotu ochrony, jakim jest rodzina i instytucja opieki, rodzajowym dobrem chronionym tym przepisem są materialne podstawy egzystencji osób dla sprawcy najbliższych oraz tych, których uprawnienia alimentacyjne zabezpieczone są orzeczeniem sądowym lub ustawą (A. Zoll [red.] Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, t. 2, Kraków 1999, s. 623). Z naruszeniem albo zagrożeniem tak oznaczonego przedmiotu ochrony wiąże się identyfikacja osób pokrzywdzonych tym typem przestępstwa. Są to osoby narażone na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych na skutek uprzedzonego uchylania się przez osobę zobowiązaną od obowiązku alimentacyjnego. Jest zatem oczywiste, że norma prawnokarna w art. 209 § 1 kk nie chroni dobra

prawnego ZUS-u, jako instytucji państwowej powołanej do zabezpieczenia warunków egzystencji, między innymi osób nie otrzymujących przyznanych im alimentów, a dysponującej dla realizacji tego celu funduszem alimentacyjnym. Wykluczone jest więc przyznanie ZUS-owi, w postępowaniu karnym przeciwko osobie oskarżonej z art. 209 § 1 kk, praw pokrzywdzonego. Podobnie nie ma podstaw do wzmacniania pozycji ZUS – u poprzez zobowiązanie oskarżonego w trybie art. 71 § 1 pkt 8 kk do spłaty zaległości alimentacyjnych (pokrytych przez ZUS), gdyż dyspozycja art. 209 § 1 kk nie chroni interesu ZUS – u, tylko dobro rodziny.

Dlatego też w jednym z orzeczeń Sąd Najwyższy kategorycznie stwierdził, że „okoliczność, że przeciwko osobie zobowiązanej do łożenia alimentów toczy się postępowanie karne o przestępstwo z art. 209 § 1 kk **nie ma żadnego znaczenia dla egzekwowania na rzecz ZUS wypłaconych kwot**. Następuje ono **zawsze poza procesem karnym**, w trybie przewidzianym w ustawie o funduszu alimentacyjnym” – tak w uzasadnieniu Uchwały Sądu Najwyższego - Izba Karna z 2002-03-28, I KZP 6/02 (opubl: Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Izba Wojskowa rok 2002, Nr 5-6, poz. 31, str. 17).

Przypomnieć należy, że z chwilą uruchomienia środków Funduszu Alimentacyjnego w celu wypłaty świadczeń, obok istniejącego już stosunku cywilnoprawnego wiążącego wierzyciela (pokrzywdzonego) i dłużnika (oskarżonego), powstają dwa nowe stosunki prawne. Pierwszy - łączy ZUS z wierzycielem (pokrzywdzonym) i w jego ramach realizuje się uprawnienie do alimentacji. Drugi - łączy ZUS z dłużnikiem alimentacyjnym (oskarżonym), a w jego obszarze, **za pośrednictwem organu egzekucyjnego, ściągą się od dłużnika (czyli oskarżonego) świadczenia, które ZUS wypłacił** (por. M. Andrzejewski: Fundusz alimentacyjny - Komentarz, Lublin 1995, s. 23). Owo „wkroczenie” ZUS-u w stosunek cywilnoprawny zawiązany z mocy orzeczenia sądowego między wierzycielem i dłużnikiem **następuje nie po to, by pokryć szkodę już powstałą w rezultacie niespełnienia obowiązku alimentacyjnego**, lecz po to, by przejąć za zobowiązanego wykonywanie tego obowiązku na przyszłość. Dlatego Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie wyrównuje wcześniej powstałej szkody, lecz gwarantuje, przystępując do wypłacenia świadczeń za zobowiązanego, że rozmiary szkody nie będą narastały. Zarazem, w ramach zawiązanego na mocy ustawy stosunku prawnego z dłużnikiem (oskarżonym), ZUS odbiera od niego, w toczącym się dalej postępowaniu egzekucyjnym, równowartość wypłacanych świadczeń wraz z dodatkową opłatą na poczet kosztów funduszu alimentacyjnego.

Realizację roszczeń ZUS wobec dłużnika alimentacyjnego (czyli oskarżonego) **reguluje ściśle sama ustawa o funduszu alimentacyjnym**, nie bacząc na to, czy dłużnik, uchylając się od obowiązku alimentacyjnego, dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 209 § 1 k.k., czy też nie łoży alimentów w innych okolicznościach. **Równoległe bowiem z wypłatą świadczeń przez ZUS toczy się przeciwko dłużnikowi (czyli oskarżonemu) postępowanie egzekucyjne**. Ustawa o funduszu alimentacyjnym zapewnia wypłacanie świadczeń na rzecz osób uprawnionych w razie bezskuteczności egzekucji alimentów, ale równocześnie nakazuje windykację tych świadczeń od osób zobowiązanych i zabezpiecza prawne warunki jej efektywności.

Nie ma zatem racjonalnych powodów po temu, by pozycję ZUS wzmocnić przez zobowiązanie oskarżonego do spłaty zaległości alimentacyjnych w postępowaniu karnym przeciwko dłużnikowi, oskarżonemu o uporczywe uchylanie się od łożenia alimentów, zwłaszcza przy uwzględnieniu, że zgodnie z art. 209 § 3 k.k. ściganie w takich sprawach odbywa się z urzędu.

W sytuacji więc, gdy zakwestionowane w skardze apelacyjnej zobowiązanie w ogóle nie znajdowało oparcia w przepisach prawa materialnego, rozważanie, czy winno mieć ono charakter terminowy, czy też nie, uznać należy za bezprzedmiotowe.

Możliwość zmiany zaskarżonego wyroku w sposób przyjęty przez Sąd Okręgowy nie niweczył fakt, iż orzeczenie to zapadło w trybie konsensualnym unormowanym przez art. 335 kpk w zw. z art. 343 kpk. W oparciu o argumentację przedstawioną w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 25 września 2013 r. w sprawie o sygnaturze I KZP 5 / 13 (<http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo>) uznać należy, że jeśli dojdzie do wydania wyroku przez sąd pierwszej instancji w takim właśnie trybie, a następnie któraś ze stron orzeczenie to zakwestionuje (skarżąc je apelacją), porozumienie zawarte

przed Sądem I instancji już nie obowiązuje (traci moc, upada). W takim przypadku samodzielność jurysdykcyjna sądu drugiej instancji nie jest ograniczona (z uwzględnieniem zakazów orzekania na niekorzyść oskarżonego, które wynikają z art. 434 § 3 – 5 kpk). Zatem w razie zaktualizowania się przesłanek z art. 437 § 2 kpk, a w szczególności, jeżeli pozwalają na to zebrane dowody, sąd odwoławczy może zmienić także wyrok wydany w omawianym trybie.

Dlatego Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił zawarty pkt 3 zaskarżonego wyroku obowiązek spłaty zaległości alimentacyjnych w terminie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku oraz wyeliminował z podstawy prawnej zawartego w tym punkcie wyroku art. 71 § 1 pkt 8 kk. Oznacza to, że na podstawie pkt 3 zaskarżonego wyroku oskarżony będzie teraz zobowiązany jedynie do bieżącego wykonywania obowiązku alimentacyjnego na rzecz córki M. M..

W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok jako słuszny i sprawiedliwy należało utrzymać w mocy.

Na wydatki w postępowaniu odwoławczym złożył się ryczałt za doręczenia pism procesowych w kwocie 20 złotych.

O kosztach sądowych orzeczono na podstawie przepisów powołanych w części dyspozytywnej wyroku.

Zasady słuszności (wynik postępowania odwoławczego zdeterminowany był błędami popełnionymi tak przez oskarżyciela publicznego, jak i Sąd I instancji) uzasadniały zwolnienie oskarżonego od wydatków poniesionych przez Skarb Państwa w tym postępowaniu.